

Reisen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Slik var det

Fylleslag ombord

Med utgangspunkt i Adresseavisens arkiv siden det første nummer fredag 3. juli 1967, går journalist ODDVAR VALSTAD vår spennende historie nærmere etter i sømmene.

Etterkrigsårene var litt spesielle på mange måter. Festkulturen var intet unntak. Det fløt med alkohol. Ofte var det bråk, slagsmål og spetakkel - både blant sivile og militære. Det var som om krigen ikke ville slippe taket.

SELV PÅ IDRETTSSTEVNER sprit en opp seg. Vinters tid for å holde varmen, ble det sagt. I hoppbakken såvel som på skytebanen. Det er denne generasjon som nå kanskje hyppigst kritiserer de unge for flatfylla. Det som egentlig skiller dagens utskielser, er at de som i dag er i rampelyset, er så mye yngre enn hovedaktørene for 50 år siden. Eksemplene fra fordums tider er mange. Det viser gamle avisutklipp. Således kunne en reise med hurtigruta være rene marerittet. Det startet med gjenreisingsarbeidernes orgier ombord. Rene sjøslagene. Senere fikk en militærtransportene til og fra Nord-Norge. Militærpolitiet hadde ofte en stri tøm.

Vi saker fra en førjulreportasje i Adresseavisen i 1946, da karer fra ulike kanter av landet skulle hjem etter å ha tatt sin første tøm i gjenreisingsarbeidet av Finnmark.

«Gjenreisingsarbeiderne fra Finnmark kommer! Steng alle Vinmonopolutsalg!» Dette nødriepet lød fra M/S «Lofoten» da den med 600 «gjenreisere» nærmet seg Trondheim. Byens politimester handlet resolutt. Like etter «Lofotens» ankomst holdt hadde han en kort rådslagning med Vinmonopolets styre. Klokken 1400 ble rullegardinene trukket ned i alle utsalg og dørene stengt.

M/S «Lofoten» var et av de største og vakreste hurtigruteskip. Nylig kommet fra

Det så ut som en svi- nesti over alt hvor gjenreisingsarbeiderne hadde oppholdt seg ombord i den nyrestaurerte hurtigruta M/S «Lofoten»

Faksimile fra Adresseavisen

Slik var det, også....

Ønsker du at vi skal ta opp et spesielt historisk emne, gjør med glede det. Du må sende oss bilder, spørsmål, forslag og kommentarer. Hvis nødvendig, kan vi utfylle ditt bidrag ved å grave frem godbiter fra avisens egen skattkiste: vårt arkiv gjennom 229 år!

Skriv eller ring til ODDVAR VALSTAD tlf: 72501534 Adresseavisen, Postboks 6070 7003 Trondheim

verksted. Nymalt og fin i alle rom. En skute å være stolt av, inntil fyllefestene ombord.

To kraftige politimenn hadde reist opp fra Trondheim for å holde ro og orden. Reisen nordover var rene fornøylsesturen. Det kan en ikke si om tilbaketuren. Politiet hadde åpenbart kommet til kort.

De første gjenreisingsarbeiderne kom ombord i Honningsvåg. Her hørtes rop og skrik, blandet med saftige eder fra sterkt berusede karer, som kom sjanglende mot landgangen. De som var edru, eller oppførte seg noenlunde skikkelig, fikk komme ombord. De verste bråkmakere måtte Honningsvågs ulykkelige befolkning finne seg i å huse noen netter til.

Det samme gjentok seg hele kysten sørover. Noen ble nektet å komme ombord. Andre ble kastet på land. Politiet hadde sitt fulle hyre med å knipe fyllikene, som forsøkte å gjemme seg bort på toaletter og i korridorer. Brennevinet hadde de fått tak i fra langere og andre, suspekke individer.

Politiet beslagla et stort antall flasker, som omgående ble kastet overbord. Lovens håndhevere ble nødt til å svinge køllene for å vorge seg mot de mest aggressive. Flere ble puttet i skipets arrest, og levert til politiet på nærmeste anløpssted.

- Og enda var dette en av de roligste og

sømmeligste turene vi har hatt, sa kaptein Jørgensen til Adresseavisen. Han opplyste at «Lofoten» skulle ha tre slike ekstraturer til før jul, for å hente 1800 gjenreisingsarbeidere hjemmehørende på Østlandet. Dette var første gang en hadde politiet ombord. Det ville ikke bli den siste.

Tidligere hadde både offiserer og mannskap vært nødt til å slåss nesten for livet «med denne rampen fra Østlandet. Berne fra Oslo som kaller seg gjenreisingsarbeidere. De har laget fyll, bråk og slagsmål på hver eneste tur. Kaster vi dem på land, kommer det nye ombord, som holder det gående døgnet rundt.»

Vinmonopolets utsalg i Tromsø ble nødt til å stenge hver gang hurtigrutene nærmer seg byen. Folk som skulle på polet i ishavsbyen måtte derfor holde seg underrettet om når hurtigrutene kommer og går. Om hurtigrutene er forsinket, må to polets utsalgstider innrettes etter det. Nå hadde en fått de samme tilstander i Trondheim.

Gjenreisene har imidlertid vist råd, sa kapteinen. Langvirkningene er så godt utbygd og godt organisert at alle kan få det de ønsker likevel. Oppkjøpere i Tromsø følger med båtene hele veien. I Tromsø møter de dessuten opp på kaien og smugler varene ombord. Skulle det bli for lite, går de mest tørste bare på land og blir over en dag eller to, inntil de har fått

forsynt seg. Gjenreisingsarbeiderne hadde god råd. På sine akkorder tjente de nesten like meget om uken som en annen stakkar må slite en hel måned for.

Skipskapteinen sa at statsråd Ottedals brennevinpolitikk nok ikke rammer disse. Han trodde at minst 20-30 prosent av disse gjenreisingsarbeiderne var østlandsramp. «Osloberne» av verste sort. Folk som i alminnelighet ikke gjør et dagsverk men som benytter anledningen til å tjene mange penger på en lettvinnt måte. For siden å drikke dem opp. Mange av dem som nå arbeider i Finnmark er slike som under krigen bygget flyplasser og festningsverker for tyskerne, og tjente råt på sine landsmenns plageånder. Selvfølgelig finnes det også ordentlige folk blant gjenreisingsarbeiderne, men prosenten av «forstokket ramp» er stor.

I en senere reportasje kunne Adresseavisen opplyse at ifølge kontorsjef Skjell i Arbeidsdirektoratet var det vel drøyt å si at det vesentlig var østlandsberne som hadde meldt seg til Finnmark. Av totalt 4700 arbeidere var 1050 fra Troms, 775 fra Nordland og 615 fra Oslo. Resten fordelte seg på de ulike fylker ellers i landet. Han hadde det inntrykk at en ikke hadde hatt de samme utglidninger arbeidernes opphold i Finnmark.